

Abonamentul

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$
an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an
4 frcs. 50 cm.

Fóea apare în fie care
Sâmbătă.

Unirea

insertiuni

Un şir garmond:
o dată 14 fl., a doua órá
12 fl., a treia órá 10 fl.

Tot ce privesce fóea,
să se adreseze la »Re-
dactiunea şi Admini-
straţiunea Unirii«

în
Blaş.

Fóe bisericescă-politică.

Anul XI.

Blaş 3 August 1901.

Numărul 31.

Preţul ajutoarelor de stat.

(d) Când s'au adus legile politico bisericesci, protestanţii din Ungaria au sprijinit cu totă puterea guvernul de pe atunci, din motivul, că li-s'au pus în prospect folóse materiale din partea statului. În adevér au şi urmat atari folóse. Bisericilor protestante li-s'au înmulţit ajutoarele şi subvenţiunile de la stat spre scopuri bisericesci şi scolastice; érá prin articolul de lege XIV. din 1898 li-s'au întregit venitele preoţesci. Se nasce întrebarea, că óre acum mulţamiţi sînt protestanţii cu recompensa primită de la guvern? Răspundem, că nu!

Unii din ei pretind, să se esecutive ad literam §. 3. al articolului de lege XX. din 1848, în care se zice, că tóte lipsele bisericesci şi scolastice ale confesiunilor recepte, să se acopere din budgetul statului. Partea cea mai mare şi mai cu minte a protestanţilor inse e-sătulă de ajutoarele de stat, şi cum se vede din tânguirea principalului lor organ de publicitate, „Prot-egyházipap, (care tânguire o publicăm la alt loc al numărului de faţă), ei îşi vèd periclitată prin ajutoarele de stat autonomia bisericescă, şi chiar însaşi biserica o vèd ameninţată cu desorganizare.

Afacerea ajutoarelor de stat, la cari rivnese cu mare dor, mulţi din ai noştri, merită seriosă consideraţie şi din partea noastră; căci dacă şi magiarilor protestanţi li-se distribuie ajutoarele numai în schimbul unor jertfe considerabile, cu cât se vor pretinde mai mari jertfe şi mai mare preţ pentru ajutoarele, ce ni le distribuie guvernul din visteria statului nóuë?

Înainte de tóte, ce privesce „dotaţiune clerului, din visteria statului“, care unii preoţi o privesc de un ideal, trebuie să scim, că guvernul în distribuie, nici când nu se abate de la principiul: do, ut facias. Dacă guvernul împarte ajutoare preoţilor noştri, el şi pretinde, ca ei să-i fac serviciile politice. În unele casuri se mulţumesc cu aceea, că cel ajutat să fie „om de pace“, adecă să steie departe de ori ce manifestaţie a vieţii publice, nu numai politice, dar şi sociale şi culturale, cu caracter românesc. Jertfa, ce se pretinde, e destul de mare.

Óre mulţumi-se-va guvernul şi organele lui numai cu acésta atitudine,

asa zicend pasivă a clerului, şi când interesele politice ale partidului de la putere potesc, ca toţi aderenţii să între în luptă? Sigur nu! Cei ajutaţi vor fi espuşii la grea încercare, ori de a-şi pierde graţia şi favorul stăpânilor, cari l'au ajutat, şi de la cari aşteptă pe venitor ajutorul, ori de a-şi călca pe consciinţă şi a-şi jertfi convingerea drept preţ pentru ajutoarele materiale. Să nu credem, că acésta se întâmplă asa numai la noi, unde subsidiul erarial se distribuie cu totul după arbitriul guvernului, ci tot aceeaşi sórte o au şi clericii confesiunilor acatolice, a căror dotaţiune de la stat e regulată prin lege.

Guvernul în cadrul legii în tot momentul póte sista sub un motiv, ori altul, o dotaţiune o dată asemnată.

Ne temem, că alegerile proxime dietale, vor dovedi până la evidentă, cele scrise de noi.

Docenţii noştri aplicaţi la şcolele ajutate de stat, sînt espuşii la bunul plac al inspectorului reg., căci acesta la ori şi care póte afla uşor vre-un motiv de a-l pune sub cercetare disciplinară şi de a-l amova de la respectiva şcolă. Prin acésta, cine nu vede, că un alt factor destul de însemnat în viaţa noastră publică, adecă învăţătoria, se aduce în dependenţă de la organele guvernului, nu numai în cele normate prin legi, dară în tóte afacerile vieţii publice şi chiar şi în multe raporturi ale vieţii private? Chiar poporul nostru momit prin ajutoarele de stat, tot mai mult inclină a delătura de pe umerii săi sarcina de a-şi susţine biserica şi şcola, aşteptând, ca statul să-i susţină preoţi şi învăţători. Firesce, că acésta tot pe conta poporului, numai cât în altă formă. Prin aceste ajutoare legătură dintre popor, preoţime şi învăţătorie se slăbeşte şi prin acésta sufer mult interesele nóstre bisericesci şi naţionale. Noi cu anevoie ne mai putem presenta în luptele vieţii publice, ca o armată compactă şi bine disciplinată.

Ce s'ar întâmpla inse în momentul, când statul de o dată ne-ar sista ajutoarele sistemisate pentru şcole ori preoţi? Cum am mai poté noi îndupleca poporul să reţele asupra-şi sarcinile, de cari l'a desvètat ajutoarele de stat? Lăsam să răspundă la acésta întrebare cei ce petrec în mijlocul poporului

Noi în ajutoarele de stat, asa cum se daă la noi, vedem o statificare trep-

tată a şcolelor confesionale, şi o umilire şi aservire a clerului, care prin acele ajutoare trebuie în cazul cel mai bun să închidă ochii şi să nu se opună curentului politic contrar bisericeii şi religiunii nóstre.

Părinţii noştri, au avut să se lupte cu miseriei, şi cu tóte acestea ne-au susţinut bisericile şi şcolele şi ne-au crescut pe noi şi fără ajutoare de la stat. Esempul părinţilor urmând să aducem şi noi jertfe pentru susţinerea instituţiunilor nóstre bisericesci şi scolare cu caracter confesional şi românesc şi să nu rivnim după ajutoarele de stat, cari numai pe lângă preţul consciinţei nóstre ni-se daă. Şi dacă împrejurările aduc cu sine, ca să primim ajutoare din visteria statului, ori când să fim mai gata a renunţa la ele şi a lupta cu lipsă şi miserie, dar avènd consciinţa liniştită şi curată, de cât să primim ajutorul, să lucrăm contra consciinţei şi tradăm interesele bisericeii şi ale poporului nostru.

Adunarea de la Şimleu. — Zilele aceastea o parte însemnată a inteliginţii române a grăbit la Şimleu, unde societatea noastră teatrală îşi ţine adunarea generală. Dorim tot succesul conducătorilor acestei instituţiuni culturale, cari prin activitatea binecuvîntată ce au desvoltat de câţi-va ani, nu numai au deşteptat o viuă interesare a publicului pentru scopurile frumoase ale societăţii, făr au contribuit în mare măsură în a mări capitalul ei. Azi venitele societăţii au ajuns la o sumă destul de considerabilă, cât se póte acum gândi la modul, cum ar poté să se realizeze măreţul scop al societăţii: teatrul naţional. Sîntem convinşi, că cei adanaţi la Şimleu vor grăbi cu un paş mai de parte la ajungerea acestui ţel, de o netăgăduită influinţă culturală pentru poporul nostru!

Legile politico-bisericesci. — „Protestans Egyházipap“, óre când amicea a legilor politico-bisericesci, azi scrie despre efectele acestor legi următoarele:

„Tóte acelea instituţiuni de stat, cari s'au făcut în timpul din urmă cu scopul de a ne ajuta, de ajutat în adevér nu ne ajută, dar autonomia bisericescă şi scolastică asa ne-au ciungărit-o, în cât din aceea, în mare parte a rămas numai numele, făr de conţinut real. Capetăm subsidiul de stat bisericesc, nu inse la libera dispuseţiune, ci ni-se légă mánile, impunèndu-se în fie

care an raționare rigorosă despre el. Căpătăm ajutor de stat pentru școle, dar în schimb acestuia sîntem datorii a recunoșce statului denumirea profesorilor la câte-va catedre, a ridica salarele profesoresci, a ne îngriji de quinquenale, a ne acomoda după planul de învățămînt al statului, a tolera deosebirea între profesorii denumiți de stat și între cei numiți de corporațiunea, care susține școala și a da sama din an în an despre ajutorul acordat. Căpătăm congrua docențială, dar în schimb sîntem siliți a suferi nu numai inspecțiune mai rigorosă, ci a ne jertfi o bună parte a dreptului nostru cu privire la disciplinare și a ne espune la pericolul, ca învățătorii de la școlile noastre create ori susținute cu ajutor de stat, să nu mai recunoască de superiori ai lor auctoritățile bisericesci, ba se observe o atitudine hostilă bisericii; pe lângă acestea la casul, când statul și-ar retrage ajutorul, totă sarcina pică în spinarea comunei bisericesci, ori dacă nu vrea să o supărte, să-și deie școala statului. Căpătăm și congrua preoțescă, în schimb înse a trebuit să suferim, ca arătările noastre oficiose să fie supraesaminate și rectificate de către auctoritățile statului, ér preoții nostri și ce privesce viața lor privată, să stele sub controla statului și a auctorităților de stat, și încă și atunci, să li-se pótă sista subsidii, și când cercetarea disciplinară începută la provocarea ministrului, l-a achitat de sub acușele ridicate asupra lor. Trebuie să suferim, ca în cazul de a constitui comunități nouă, statul să judece, că ore necesară este organizarea respectivei comunități și vrednică de ajutor; ba încă a tolera și aceea, ca statul să judece că ore o stațiune preoțescă cu congrua, e saū nu e de a se mai susține și mai departe. — Dacă vom considera ori ce instituțiune mai nouă de stat

cu scopul de a ne ajuta, tóte dovedesc stîrpirea autonomiei noastre. . . . Mai ales legea despre aconfesionalitate a devenit pentru biserica noastră o rană sângerândă și consumătoare, a cărei vindecare nu suferă nici o amânare.“

Revistă politică.

Din Patrie. Agitația produsă în țară de senzaționalele desvéliri a tradării ex-ministrului president Bánffy, au fost în cât-va potolite prin neașteptata mórte a lui Szilágyi Dezső. Bárbar fórte talent, fost ministru de justiție, președinte al casei deputaților și profesor distins, a lăsat un gol prin mórtea lui. Pentru noi, e de tristă amintire, fiind că sub el a decurs procesul Memorandului și góna și întemnițarea celor mai distinși fi ai neamului nostru. Înurmintarea lui Szilágyi s'a făcut ieri.

Transvaal. Sdrobit prin pierderea soției sale, bértránui Krüger face deja pregătirile pentru inchierea păcii, din care nu va puté fuse să lipsescă lucrul cel mai de căpetenie: independența statelor sud-africane. În același timp se asigură că atât Buri, cât și Anglezii fac ultimele sforțări. Spun cei ce cunosc împrejurările, că dacă Buri vor puté să se susțină până viue vara, răsboiul se va continua încă. De aceea armatele engleze se luptă din tóte părțile să-i nimicescă înainte de sosirea acestui timp. Ceea ce impededă în cât-va ajungerea scopului acestuia e faptul, că soldații nu mai vreaū să lupte, ne primind plata. Ei au răspsins și ordurile, ce le-au oferit regele, cerénd în schimb plata lor.

Corespondințe.

Starea învățămîntului poporal în districtul protopopesc gr. cat. al Sibiului în anul școlar 1900/901.

Sibiă, în 10 Iulie 1901.

În 29 Iunie a. c. și-a ținut aici senatul școlar protopopesc al districtului Sibiului ședința sa ordinară, în care s'a ocupat cu starea învățămîntului poporal și cu rezultatele obținute pe acest teren în decursul anului școlar 1900/901. La această ședință ni s'a dat să putem saluta în mijlocul nostru și pe Reverendissimul Domn caonic metropolitan, Ioan V. Rusu, care în calitatea sa de protopop al districtului Sibiului în decurs de 39 ani atăta a muncit pentru ridicarea școlilor noastre poporale la nivelul recerut de spiritul timpului, în care trăim. Póte că Reverendissimul Domn acum s'a prezentat mai pe urmă la ședința acestui senat, și de aceea am rămas cu toții adânc impresionaiți, când membrul senatului dl Iuliu Bardosy, relevându-i meritele însemnate, ce și le-a câștigat pentru înaintarea învățămîntului poporal, propuse a i-se exprima la protocol recunoștința senatului școl. protop. pentru tot binele, ce l'a făcut în acest district, și care de sigur îi va eternisa numele în aceste părți.

Din incidentul amintit țin a fi de interes pentru publicul cetitor al foilor noastre „Unirea“, să Vă împărtășesc și cu asta ocaziune datele mai importante despre cauza școlară, din acest district protopopesc, pe cum urmază:

În anul școlar 1900/901 au funcționat în protopopiatul Sibiului 19 școle confes. gr. cat. cu 19 învățători; dintre aceștia 15 inși au fost provéduti cu diploma de calificatiune,

Feuilleton.

DIN VIAȚA EPISCOPULUI LEMÉNYI.

— Fragmente. —

(Continuare.)

Trei-spre-zece ani petrecu Leményi în parochia Clușului. Culmea miseriilor, ce avu să îndure în acest restimp al apostolatului său, o atinse în anii 1815—1817.

Era fómete atunci în tótă țara Ardealului, și mai departe încă. Bieții iobagi români nu mai aveaū acum de unde să deie prescuri; nu mai aveaū nici mălaiū, d'apoi grâu pentru pâne și prescură. Cei ce mai aveaū coceni de cucuruz, de-i sfărmaū, și-i mâncaū, și își coceaū un fel de lut din ei, se simțiau fericiți; că barēm își țineaū viața în truditele óse. Cei mai mulți înse nu aveaū nici coceni, nici nimica. Și muriaū de fómie; muriaū ómenii cu dróia!

Închipuiți-vé starea sufletescă a preoților pe timpul unei năpaste ca aceea. Închipuiți-vé starea sufletescă a simțitorului Leményi, care ajuta el cât era posibil să ajute, dar nu putea să-i ajute pe toți. Și pe unde nu putea ajunge cu hrana de tóte zilele, trebuia să alerge cu hrana de veci: cu mângaierea cuvîntului dumnezeesc, cu sfînta taină a pânei vieții de veci, dacă mai ajungea. Dacă nu, trebuia să alerge să îngrope pe cel căduți victimă celei mai fioróse miserii, fómetei.

Și alerga zi de zi pe stradele Clușului, spre sárácaciósele locuințe din suburții și din Mănăstur ale sërmanilor săi credincioși; alerga și el și capelanul său, Dobra, fratele episcopului de mai târziu al Lugoșului.

Și când ajungeau sara acasă, oboșiți de munca amarnică a zilei, de abia găsiaū dór un codru de pâne uscată, pe care o muiaū cu apă, și póte cu lacrimi.

Leményi o ducea și așa, că era suflet ales de apostol, înarmat cu tótă rábdarea. Capelanul său înse numai fómie nu puté rábda, ci zicea, să-i deie de mánecare, că alt fel îi lasă aci.

L'a și lăsat și s'a dus la Oradea-mare, unde găsi cost mai bun.

* * *

O singură dată fu ispitit și Leményi să părăsescă locul acesta de miserie și lipsă, în care necontentit îi va fi sunat în ureche șóptă părinților, cari îi trimiteau ajutore: „De ce te-ai făcut popă? De ce n'ai lăsat revereanda, ca să fii solgăbirău, să fii domn?“

Era la 1819. De 12 ani ducea viața acésta umbrită de lipse și miserii de tot felul. Atunci un punct luminos apăru pe orizontul întunecatei sale vieți.

În Moldova se pregătiaū zorile unei epoce de lumină culturală. Mitropolitul Veniamin Costache de la Iași își puse gînd se înființeze școli mari pentru clerici și mireni. George Asachi, apostolul culturii moldovene, venia în Ardeal să înroleze aci ostași pentru armata luminii; armată ce avea să deie răsboiū contra întunecului ignoranței. El câștigă pentru nobila cam-

panie, pe Dr. Vas. Pop, pe Fabian, alias Bob, nepot al episcopului din Blaș, pe Costa și alții.

Mitropolitul de la Iași îi scrie direct lui Leményi, și-l invită cu tótă cinstea și cu tótă dragostea, să mérégă acolo profesor de teologie la Seminarul de la Socola, primul seminar în Moldova. Îi promitea onorariū frumos, și pentru a-i delătura ori ce scrupuli de conșciință, în urma deosebirei profesionale, Mitropolitul Veniamin îi punea o singură condiție:

„Despre cele patru puncte să tacă.“

Ce ispititoare ocazie pentru Leményi! Să mérégă el apostol în mijlocul unor frați dornici de lumină, frați, cari îi iubesc și pe care el îi iubesc așa de mult, cu tóte, că — ori póte tocmai pentru că — erau de altă confesiune religioasă.

Să propage el de pé catedra cea nouă din Iași — el cel dintăi — adevérurile acelea eterne, cari umpleau inima și mintea lui, întreg sufletul și întregă ființa lui; adevérurile, cari l'au atras pe el cu farmecul luminii din frageda sa tineretă. În tocmăi cum sórele atrage plăpânda flóre spre raza luminii sale; adevérurile cari l'au făcut pe el preot, în ciuda atător ispitiri și momiri contrare; adevérurile, cari aveaū să deștepte la o viață luminosă și curată o parte a neamului său, cufundat acum în bálăriile nesciinței. El să fie trimbița acestei deșteptări; apostolul acestei evanghelii de reînviere a unui neam nenorocit prin sórte, dar destinat spre un mare viitor de însuși Dumnezeū.

Era mare și fermecătoare ispita. El era gata să o urmeze; părea că o șóptă tainică a inimei îi zicea necontentit, să urmeze ispititoarei chemări.

3 inși au fost preparanți abs. încă fără diplomă, și 1 preot (Ludoșul-mare) fără calificare în învățătorească formală. În parohiile cele mai mari și mai compacte: Orlat, Vestem și Racovița; cum se știe, există școli comunale, la care au funcționat 7 învățători și 3 învățătore. Edificii școlare din material solid există în 14 parohii, în alte 2 parohii se fac pregătiri pentru a se zidi școli nouă. Salarele învățătorescilor la toate școlile, afară de cea din Ludoșul-mare, sînt sistemisate conform legii în vigoare. Ajutore de stat pentru întregirea salariului învățătorescilor suma minimală prescrisă de lege, primese 10 parohii, în suma totală de 2176 corone.

Numărul total al pruncilor aflați în etatea de școală în protopopiatul întreg (84 parohii) a fost în anul școlar expirat de: 2809, anume: 1467 fidei și 1342 fete; în special prunci de la 6-12 ani au fost 2034, și anume: 1079 fidei și 955 fete; de la 12-15 ani 775, și anume: 388 fidei și 387 fete. Dintre prunci obligați la școală de toate zilele au cercetat școlile noastre confes. în total 997, și anume: 506 fidei și 491 fete, în care din cei obligați la școală de repetiție au cercetat școlile noastre, 260, și anume: 123 fidei și 137 fete. Alte școli (comunale, gr. or. și de stat) au cercetat în total 950 prunci, și anume: 509 fidei și 441 fete. Prin urmare din numărul total de 2809 prunci în etatea de școală, s'au împărțit de instrucție 2207, și au rămas lipsiți de instrucție 602 prunci, și anume dintre cei obligați la școală de toate zilele: 174 fidei și 141 fete, în care din cei obligați la școală de repetiție: 155 fidei și 132 fete.

Rezultatul examenelor ținute cu finea anului școlar 1900/901 denotă peste tot un progres îndestulător, în special în singuraticile parohii s'a dovedit următorul pro-

gres, și anume: *forte bun* în Gura-rului (înv. Dionisiu Dancea) și Sibiu (înv. Coman Gligor); *laudabil* în Slimnic (înv. Aureliu Pinteș); *deplin mulțumitor* în Alămor (înv. Samoilă Florea); *bun* în Calvaser (înv. Dumitru Vișă), Brad (înv. Nic. Iftenie Urs), Ghișasa-de-sus (înv. Vasilie Popa), Șura-mică (înv. Nic. Tomuța), și Vizocna (înv. Manase Ciungariu); *suficient* în Armeni (înv. Nic. Petrescu), Borta (înv. Dumitru Bleoca), Buia (înv. Ioan Fleșeriu), Cașolt (înv. Ioan Dancu), Hamba (înv. Victor Pop), Ludoșul-mare (înv. Alexiu Stăicu), Șaldorț (înv. Dumitru Pleșca), Șeica-mare (înv. Ioan Vintilă), Șelcău (înv. Iosif Comșa) și Stenea (înv. Isidor Mihaiu).

Dintre hotărârile salutare ale senatului școl. protopopesc, luate în scopul îndreptării scăderilor constatate în mersul învățămîntului popular și peste tot în interesul înaintării culturii poporului, amintesc următoarele:

Pe viitor cu începutul fie cărui an școlar toți învățătorii confes. se vor prezenta la sediul protopopiatului la o conferință didactică, în care se vor pertracta și dezbate toate chestiunile, ce privesc oficiul învățătoresc în decursul unui an școlar. Prin aceste conferințe se crede, că se vor pute delătura multe din acele scăderi, în contra cărora am luptat până acum în zădar, se va deștepta sentimentul de solidaritate în urmărirea aceluiași scop, se va ține viu sentimentul de datorie, și cauza învățămîntului va lua avîntul dorit de toți.

Pentru îndemnarea învățătorilor, ca să cultive cu mai mult zel pomăritul, se vor publica două premii de câte 20 cor., dintre care unul a binevoit a-l oferi de la sine valorosul membru al senatului școl. protopopesc, dl medic cercual *Nicolae Racofa* din Șeica-mare, în al doilea se va da din fondul școlar tractual.

Se vor distribui și în anul școlar viitor elevilor săraci și diligenți de la școlile confes. din districtul protopopesc 100 Abecedare și Legedare, procurate pe cheltuiala fondului școlar tractual.

Membrul senatului școl. protopopesc, preotul *Demetriu Deac* din Calvaser, conform însărcinării primite în ședința sinodului protopopesc din 4 Aprilie a. c., a prezentat proiectul de statute pentru înființarea de bibliotecă parohiale școlare și în legătură cu acestea de *cercuri de citire populare*. Proiectul prezentat s'a dat unei comisii spre studiere.

Observ. că în anul școl. expirat o frumoasă bibliotecă școlară s'a înființat în Șeica-mare la stăruințele și prin jertfele dlui medic cercual *Nicolae Racofa*, pentru care senatul protop. i-a votat mulțumita protocolară.

Atâta privitor la învățămîntul popular.

Dați-mi voie, On. Redacțiune, ca tot cu asta ocaziune să Vă comunic câte-va date și cu privire la tinerimea gr. cat. rom., care a cercetat diversele institute de învățămînt din Sibiu.

În anul școlar 1900/901 au cercetat diferitele școli elem. de aici, și mai ales cea de stat, 71 băieți, cu 22 mai mulți decât în anul precedent; școlile medii 71, între care 60 inși gimnaziul de stat; fete gr. cat. au fost la școlile elem. 22, în care cele civile (școală civilă a „Asociațiunii“ și cea de stat) 23. Înv. de meserie, care au cercetat parte școală industrială de stat, parte școală industrială comunală săsescă, au fost în total 68. Întregă tinerimea gr. cat. rom. de la diferitele școli de aici, afară de școală confes. gr. cat., în anul școlar 1900/901 dă deci cifra de 255; față cu anul școlar precedent un spor de 35 inși. Tuturor acestor elevi și eleve li s'a propus studiul religiei în mod

Episcopul s'eu Bob înse se opuse. Își aducea aminte de ce îi prorocise el când-va. . . Și vedea că e îmbătrânit tare, că are lipsă de puteri tinere, însuflețite, cari să-i steie în ajutor. Și se vedea amenințat a pierde aceste puteri, de nu le va lega mai strîns, de nu le va aduce mai aproape de sine.

Drept răspuns deci la întrebarea fiică ce i-o făcea Leményi, Bob îi scrisese să nu se ducă; și îi asignă o nouă subvențiune. În scurt — nu trecu un an — îl aduse apoi lângă sine, ca secretar, canonic a latere.

Pentru Leményi se deschise un nou cerc de activitate; și începu o nouă viață.

Dela Cruce.

Catolicismul în America.

— Spicuri. —

O convertire.

În America nordică s'a întors nu de mult la catolicism preotul protestant Donner, cunoscut ca un polemic isteț și înfocat în contra bisericii catolice.

După convertirea sa a fost provocat atât de catolici, cât și de protestanți, să-și espue motivele, cari l'au îndemnat să se facă catolic. Donner a răspuns scriindu-și istoria întorcerei sale. Dăm și noi aici un capitol interesant din istoria acesta.

„În lupta mea sufletescă cu Roma și cu Luther, mi-au stat în față, ca spirite pirătore,

nu numai suvenirile nevinovate din copilărie și gândirile mai serioase din tinerețe, ci și corifeii științei, fosta mei învățători, încărunțiți în luptele contra bisericii catolice.

În lupta mea cu protestantismul îmi apărea, ca niște fantome un Schenkel, Bluntschli ș. a. Mai de multe ori am fost silit să depun arma și să mă retrag în arsenalul științei, ca să mă provod cu arme, de cari îmi imbiau secolii premergători și cel de față, căci numai în chipul acesta puteam să-mi întăresc și să-mi pregătesc sufletul, care simpatiza cu catolicismul.

Abia ajuns la convingerea despre adevărul catolic, au și năvălit asupra mea cu putere nespuse alte considerante: legături familiare, relațiuni de amicitie, întreprinderi fel de fel, cari prin întorcerea mea la catolicism și dacă nu încetau de tot, dar aveau la tot cazul să sufere o stîrbire însemnată.

Îmi apăsa pe conștiință timpul de 10 ani, petrecut ca preot protestant.

Adese ori nu aveam liniște ziua-noptea.

Trecut și peste chinurile acestea, prin studii serioase, am dat de greutate și din partea catolică. Acestea m'au umplut asemenea de o durere profundă.

Mai mult nu consideram aci intru atîta dogmele catolice, cât mai virtuos inima credulă a omului. Lucru firesc, nu mă prea lingușiam cu gândul, că doră catolicilor mă vor primi cu osanale, lipsite de ori ce încredere, mai ales, că șciau cât i-am amărit ca raționalist. Eram convins, că fie care catolic are nu numai dreptul, ci și datorința să afe motivele, cari m'au îndemnat la strămutarea religiei. N'am luat în nume de

rău, nici preoțimii, nici laicilor, căci dau ascultare suspiciunilor și calumniilor, venite din parte protestantă.

Mi-a succed în fine să delătur și pietricele acestea de scandal din drumul, pe care eram decis să urmez înainte. Pot reprivi cu conștiința liniștită la cariera de 10 ani a preoției mele. Cuatote că mă țin și eu de căta, cu care strig sf. Apostol Pavel: „toți sîntem păcătoși,“ totuși cu încredere mă înfățișez atât la judecătorul dumnezeesc, cât și la cel lumesc, când ar îndrăzni fanatici turbați să se atingă de caracterul meu ca catolic și ca protestant.

Așa mi-am petrecut lunile de vară, departe de șgomotul lumii, mai mult în biblioteca Astor. Luteranismul contradictoriu l'am biruit cu vorbele lui Luther: „Pe scurt rezultă, că saū trebuie să crești tot, saū să nu crești nimic. Spiritul nu se poate despărți nici împărți, ca și cum o parte a religiei ar învăța-o conform adevărului, în cealaltă fals.“

Istoria reformatiunii de Döllinger, care la început am citit-o fără prejudeț, a făcut o impresiune adincă asupra mea. Am pătruns limpede falsificarea istoriei prin protestanți, așa în cât maestratea bisericii catolice mi-se arăta acum în totă splendoarea ei. Împretinindu-mă cu tesaurii de știință ai protestanților: Fischer, Leibnitz, Lessing, Menzel, Müller, Ranke, Wieland, Grotius și Frideric al II-lea, regele Prusiei, s'au împărtășit deplin toate prejudețiile mele, față de biserica catolică. Mai mult n'am luat în samă impresiunile din afară, ci strigătul de durere: „Saule, Saule! pentru ce mă persecuți,“ s'a imprimat în inima mea, ca o sabie cu două tășuri.

sistematic din partea catechetului *Nicolaș Togan*, ér în postul ss. Paști s'au mărturisit și cuminecat creștinesc prin catechetul lor. Examenul din studiul religiunii s'au ținut cu elevii și cu elevele diferitelor școli sub presiunea Rysmului Domn canonic metrop. *Ioan V. Rusu* în 8, 13 și 24 Iunie a. c. examenul din cantul bisericesc cu elevii de la școlile elementare și medii s'a ținut în 8 Iunie după amiază sub același presiune. Cantul bisericesc s'a propus acestei tinerimi din partea învățătorului gr. cat. local, *Coman Gligor*, care a format cu tinerimea cor. în 2 voci, cântând acesta la serviciul divin în biserica noastră parochială în toate Duminecile, afară de vacanțele școlare.

Cu cea mai deosebită stimă:

(nt.)

La chestiunea mâncărilor și beuturilor împreunate cu funcțiunile sacre.

Br. . . . în Iulie n. 1901.

Nu voi insista a arăta și eu nonsensul și urmările rele, pe cari le produce acest us. În Nrul 26 al „Unirei” din a. c. acesta s'a dovedit destul de lămurit. E vorba aci de o datină veche, introdusă la poporul nostru de o dată cu creștinismul, sau poate chiar înainte de acesta, pe care a o stirpi acum barêm în parte, cere multă precauțiune și tactică pastorală.

Așa numitele „Agape” din primii secolii ai creștinismului, sînt sorgintea acestui us, astăzi degenerat și metamorfosat în forma ee ocură. Pe lângă alte urmări dezastrușoare, astăzi sînt o adevărată risipă, căci dacă considerăm numai o simplă înmormintare, aflăm, că aceea cu priveghiul, cina străină

și pomana sule la 40—50 fi; pe când dacă mâncările și beuturile s'ar omite, și spesele s'ar reduce numai la ce este absolut necesar, ar fi de ajuns și 20—25 fi; ecă dară, câtă risipă zădarnică numai la îngropăciuni, dar apoi câte asemenea ocaziuni mai sînt la sfințiri de casă, cununii, boteze etc!

Dacă până acuma am fost indiferenți, nu trebuie să fim așa și pe viitor, mai ales între aceste împrejurări grele de trăit, când toate trebuie să le facem cu calcul. Noi dorim și trebuie să dorim, binele și fericirea credincioșilor, atât cea eternă, cât și cea vremelnică, căci de la a lor bine și fericire atîrnă și a noastră.

Modalitatea propusă de corespondentul din Nrul 26 o află într-o toată de corectă, numai înainte de toate se recere din partea preoțimii procedere uniformă și de o dată. Eu sînt deci de următoarea părere:

1. Pastorală episcopescă în acest sens către popor.
2. Consultarea preoțimii în sinode tractuale asupra modului și timpului când să se începă acțiunea, ca acesta să se întimple uniform și de o dată.
3. Predice continue, prin cari să se lumineze poporul și să i-se arate, că mai mult folosesc 2—3 liturgii, de cât 20—30 fi. aruncați pe mâncare și beaură.
4. Mult va contribui la eficacitatea și mai ușoară ajungere la scop, și vorbirile protopopilor, când ies între popor, și scrieri de acest soi.

Alte confesiuni au părăsit cu totul atare obiceiul, pentru că s'au convins de netemeinicia lui, ore de ce să-l ținem numai noi? Adevărat, că biserica noastră e conservativă, dar fie conservativă în ceea ce e bun, căci pentru că va omite ce e rău, nu va pierde nimic din splendoarea sa, apoi conservatismul

acesta ne-a stricat în multe privințe. Unde este astăzi biserica apusană față de a noastră, și pentru aceea, ceea ce este esențial și dogmatic, a păstrat în toate! Acolo toate sînt precise și determinate, ér la noi se potrivește zicaia: Graeci . . . sine lege vagantur.

Barêm de ne-ar ajuta Dumnezeu, ca veacul al 20-lea și centenarul al treilea al sîntei Uniri, să fie și pentru biserica noastră un period de regenerare și înflorire în toate direcțiunile.

Acestea la cauza din chestiune.

De la Iași.

„INOCENȚIU MICU CLAIN” Societatea teologilor din Blaș.

Raport general pe anul școlastic
1900—1901.

—◆◆—

(Fine.)

Cu fierbinte mulțumită înregistrăm numele acelor P. T. Domni și institute științifice, cari în decursul anului cu bunăvoință au contribuit la înmulțirea bibliotecii noastre.

	opul vol. broș.	
1. Academia Română din București	11	11 —
2. Academia Magiară din Buda-Pesta	34	41 —
3. Înalt. Ministru reg. ung. de culte prin Preaven. Consistor mitropolitan	8	8 —
4. Spect. Dn Dr. S. Horváth Deva	10	10 —
5. Dl. Iulian Aldica teol. a. I.	9	9 —
6. Rev. Dn Dr. Aug. Bunea canonic mitrop.	1	1 —
7. Dl. Eugen Pop Pécuarariu teolog an. I.	1	1 —
8. Sp. Dn Dr. E. Elefterescu București	—	— 8

În mijlocul multelor nevoi esterne răsuflam liber, și convins despre esistența bisericeii militante mi-a succedat să trec peste ruinele rătăcirilor mele protestante.

În neactivitate nu mai puteam rămâne, nu-mi era iertat să rămân.

Dacă anii cei mai frumoși ai vieții (28—38) i-am jertfit rătăcirii, cu atât mai sfîntă datorință aveam să-mi pun puținele cunoștințe în serviciul adevărului cunoscut.

Din cea rătăcirilor mele s'a desprins numele Oertel (redactorul din New-York, al foii „Kirchenzeitung”). M'am decis să merg la el în New-York.

Ca raționalist adese ori am purtat luptă crâncenă cu acest atlet al bisericeii catolice. Nu mă îndoiam nici de cât, că Oertel e un părinte izuit.

În luna Septembrie m'am decis să plec la drum. Cât de mare mi-a fost mirarea, când mi-s'a spus, că Oertel nu locuiește în claustru, pentru că nu e călugăr, ba nici preot, ci laic.

Am pășit în sanctuarul lui, care mi-l'a deschis fata lui adoptată. Îl așteptam cu dor fierbinte pe el, pe care mi-l'inchipuam cu totul altcum.

În locul unui apărător pătimaș al papismului, mi-s'a prezentat un bărbat mic, bărbos, a cărui exterior deschis și delicat, m'a surprins cu totul.

P. Oertel mi-a întins mâna pretinesc și mi-a zis:

— Amice, te cunosc; dar nu-mi mai aduc aminte unde te-am văzut.

Eram sigur, că-i în rătăcire. De multe ori am fost privit de altul. Ca credențional i-am întins biletul meu de vizită. Prin ochilari mi-a cetit numele, apoi m'a privit cu încredere fără ochilari.

— Cum? Să fie cu puțință? DTa predicatorul Donner? În casa mea să punem la o parte lupta cu peana. Depune-ți paradiul. Fă-te comod! Copilă, adu o sticlă din cel mai bun ș. a. m. d.

Mi-se părea, că-s în starea fiului rătăcit, care rătăcindu-se la tatăl său ast fel i-a grăit: „Părinte, greșit-am la cer și înaintea ta, nu sînt vrednic să mă mai numesci fiul tău!”

Atâta putere avu asupra mea privirea amicală, întregită cu stringerea de mână a P. Oertel.

Și-ar pierde farmecul întâlnirea noastră, dacă aș voi să o măresc prin colorire mai viace. Destul, că noptea am trebuit să petrec la P. Oertel și lui i-am împărtășit în sara întunecată secretul sufletului meu.

Serios, cu compătimire dulce și-a îndreptat asupra mea ochii cei plini de spirit ca și cum ar fi voit să-mi zică: „Omule, omule, e grea calea, pe care voiesci să umbli.”

Dar nu aveam cauză să mă mai tem. Dór nu mai trăiam în contradicere cu mine însu-mi. Ce mi-ar fi folosit să mai amîn realizarea planului meu!

Am decis dar, ca în ziua următoare să mergem în claustrul Capuciniilor și acolo mă voi prezenta pe mine.

La amintirea claustrului capucin s'au trezit în sufletul meu toate impresiunile plăcute,

cari în tinereță le-am dus cu mine din claustrul din Appenzell. Cu încredere priviam la ora când voi vedea de nou în rassa călugărească pe bărbatul, cari și-a închinat viața lui Dumnezeu spre nobilitarea de-apropelul.

Ora acesta a sosit. Ceea ce am simțit la intrarea în claustrul acela se poate exprima numai prin vorba scurtă „pace”.

Pașul prim pe calea întorcerei mele la catolicism s'a întâmplat. Ca să mă introduc cât mai grabnic în cunoștința dogmelor catolice, am petrecut câte-va săptămâni la preotul Zeller, care ca și Oertel, a fost când-va predicator luteran. Aci am avut ocaziune să pătrund în viața sufletescă a preoțimii catolice, și pot zice, că zilele petrecute la el, vor rămâne neuitate pentru mine.

Fiind că se apropie ziua mărturisirii credinței catolice, din iubirea, ce aveam față de Capucini, m'am retras în claustrul acestora, în liniștea căruia m'am pregătit la clipita aceea sărbătorescă, în care pot zice, că sînt catolic.”

Trad. de

A. M. P.

PARTE SCIENTIFICĂ-LITERARĂ.

Mama sfintului Augustin.

XVIII.

(Continuare.)

De atunci s. Francisc de Sales nu mai desparte pe sfânta Monica de Prea sfânta Fecioră. „Să trăiesci voiășă în Domnul — zice el în epistola de 30 Aug. 1605 — și salută cu umilință în numele meu pe Dômnă stărită și pe Învătătoarea Dtale.“ Altă dată: „Draga mea fiică, între toate întunecimile, durerile, părăsita de toți, între spinii, se trăiesci cu dulcele Isus, cu stărița și Învătătoarea Dtale.“ Într'alt loc: „Poftesc miș de grații micușilor și micușelor Dtale, pe cari îi țin de al mei în Domnul. Aceste sînt cuvintele fiului¹⁾ Învătătoarei Dtale către *Italica*, fiica lui sufletescă.“²⁾

Er mai târziu, când fiul ei umbla pe o cale rătăcită și inima mamei începură a o străbate acele dureri vii, pîntr'odă, așa grele de suferit — el îi scria: „Privesce la Învătătoarea Dtale, cetesce-I viața și ea te va mîngăia.“³⁾

Când apoi muri sfântul Francisc de Sales, er Dômnă de Chantal vedea că fiul ei tot mai mult și mai mult rătăcesce, într'o zi, când ea era cuprinsă de tot, — nu de gândul, că pôte fiul sêu va peri în duel, ci de gândul și mai nesuferibil că pôte va peri în mânia lui Dumnezeu; într'o zi, zic, când ea ingenunchiind înaintea altarului își vîrsa sufletul înflăcărât înaintea lui Dumnezeu și-și incredința Lui toate suferințele sale, ea auzi o voce, care o făcu se tresără: era vocea sfintului Francisc de Sales, care teșind din mormînt, său bine coborîndu-se din cer i-a strigat: „Cetesce cartea a 8-a din „mărturisirile“ sfintului Augustin.“ — Ea a cetit și inundând cu lacrimile sale acele pagini sublime, în cari vedea pe Augustin mîntuit prin lacrimile mamei sale a cuprins'o presimțit mîngăitor, că și ea își va pute mîntui pe Celsiu-Benign al sêu cu puterea rugăciunilor, a lacrimilor și a sacrificărilor de sine.“⁴⁾

De atunci ea simția o deosebită iubire față de s. Monica. Recomanda și respândia în toate părțile devoțiunea față de dînsa. Se scie, că imitându-i viața, a vrut să o imiteze și în mörte. Când ajunse la finea vieții sale, zise să-și cetescă despre mörtea sfintei Monica. Și ajungînd la locul, unde se spune că de puțin îi pása, că mörde de parte de patria sa — ea strînsă mîna Dômnului de *Montmorency* și privindu-o grațios îi zise: „acesta mie-mi sună.“ Și murind de parte de scumpul ei *Annecy* ea se uni și în ultimul sêu simțimînt cu scumpa sa învătătoare.⁵⁾

Ceea ce a făcut s. Francisc de Sales și sfînta Francisca de Chantal pentru respândirea și lățirea cultului sfintei Monice, în mîsură mai mică sau mai mare aș făcut'o toți sfinții mari din timpul acela. Cuvintele lor pornite din același sentiment peste tot locul aș același eșou.

Ast fel din ce se întuneca timpul mai tare, din ce se aușia mai asurđitoriu murmurul crescînd al impietății, ce îngrozia pe *Bossuet*, er pe *Fenelon* îl făcea să tresără ulmit. — mamele înspăimîntate își ridicau ochii spre s. Monica și se imbulziau în jurul altarelor ei. Și trebuie să mărturisim, că nimic nu le pôte mîngăia, întări și

umplu de speranță în mîsură așa de mare, ca privirea acestei mame fericite, care își strînge la pept fiul mîntuit prin lacrimile sale.

Dar mai ales secolul al 19-lea ar trebui să se respîndescă cultul sfintei Monice. Între multele aparițiuni triste ale acestui veac, se așia una, care n'are pärechiă. Acest secol a vîdut reapărînd un fenomen îngrozitoriu, pe care lumea nu l'a mai vîdut de căt odată, și și atunci numai în trecăt, un fenomen, de care și anticitatea păgână s'ar fi cutremurat. Vedem bărbați fără Dumnezeu, fără altare, fără simț de pietate, fără cult, vedem tineri, cari în etate de 16 ani își renegă credința — lögânul lor și ajung în gröpă fără a se fi întrebât vre-odată, dacă aș ei suflet? dacă nu sînt ei dători cu ceva și lui Dumnezeu, care l-a creat? Vedem inteligenți, bogați în cele pămîntesci, sêraci în cele ceresci, cari n'au credință, nici avînturi mai nobile, cari umblă triști în căile lor, fără a ști unde vor ajunge. Și lângă acești bărbați, la brațul lor vedem mai tot de una căte o femeie: soție, mamă, fiică ori soriöră, care vede sfîrșitul neîncunjurabil și îngrozitoriu, și vîdîndu-l se cufundă în prăpastia durerilor.

În decursul unei jumătăți de veac s'a îngmădit acest val de jălnicie în inimi — incet și tăcut; dar a venit ziua, în care umplîndu-se mîsură s'a vîrsat la treptele altarului. Era la 1 Maiu 1850. În această zi s'a adunat căte-va femei mai ispitite de necasuri și mai simțitoare ca altele, într'o mică capelă din Paris, în capela „*Nötre-Dame de Sion*“ edificată de unul dintre cei mai buni preoți ai timpului sêu¹⁾ și — aducîndu-și aminte de cuvintele lui Isus Christos: „dacă se vor aduna doi ori trei în numele meu, ea voii fi în mijlocul lor“ s'a hotărît să-și verse lacrimile împreună, ca ast fel să-și facă mai puternice. Spre seopul acesta ele își compuseră o mică rugăciune pentru copiii lor, și după ce și-au promis, că o vor zice în totă ziua, au hotărît, că în fie care lună să se întâlnească la acel altar.

În dată s'a vîdut, că de bine coreșpunde această asociațiune piã lipselor timpului; pentru că abia s'a născut, — și putem zice — ea și-a și împrăștiat strălucirea mărêță. Nu trecură 4 ani și deja își aruncă lumina în orașele: Lille, Amiens, Nantes, Versailles, Cambrai, Valenciennes și către capetul anului 1854 înfloră în: Belley, Fréjus, Toulon, Bayeux, ba trecu peste hotărîrea Franței în Anglia și Belgia.²⁾

La 1855 se sporesce mai bine ca în 1854. Tînăra societate se ramifică pînă pe la Constantinopol, Ierusalim, Pondichery, insulele Maurice în Africa, la Martinique, Sidney în Australia; și pe când își aruncă ramurile peste ocean, se înrădăcină tot mai bine în Europa, mai ales în Franța. — Londra, Dublin, Liverpool, Stockholm, Saint-Petersburg, Odessa, Viena, Stuttgart, Freiburg, Haga, Bologna, Turin, Madrid, Chambery, Florența, Lyon, Bordeaux, Orleans, Amiens, Rouen devin tot atâtea focularie, de unde această întreprindere își împrăște razele binefăcătoare prin cele mai mici orașe, ba și pe la sate.³⁾

Nu trecură 6 ani, ce-î drept 6 ani de tăcere și umilință, de rugăciuni și lacrimi, — acele lacrimi roditoare, ce curg neobservate, — când Pontificele Piü al IX-lea vîdînd această operă, care de azi pe mîne a umplut lumea, o salută cu acea bucurie, cu care într'un vîfor salutăm semnul mîngăitoriu, ce ne vestesce sfîrșitul aceleia.

¹⁾ Părintele *Teod. Ratisbonne*, superior general al congregațiunii „*Nötre-Dame de Sion*“ și primul director al „Mamelor creștine“.

²⁾ Rapport de *Mme Louise Josson*, presidente de l'archiconfrérie, — ședința de la 19 Martie 1855.

³⁾ Șed. gen. 13 Martie 1856.

E admirabil începutul modest al acestor opere mărețe. Dar Dumnezeu toate așa le face în secolul nostru. Dacă ar fi zis cineva cătră lucrătorele tinere din Lyon, că moneda acea de 2 cruceri (1 sou), ce o cerșiau ele din casă în casă pentru propagarea credinței, va produce milioane, l'ar fi ris. De le-ar fi zis cineva studenților sêrmani din: „quartier latin“ din Paris, cari s'aș asociat într'o zi pentru ajutorarea sêracilor, că ei sînt avangarda unei nenumerate oștiri de caritate, care va cuprinde totă lumea — s'ar fi mirat.

Dacă întemeietorul societății „*Petites Soeurs de pauvres*“¹⁾ i-ar fi prezis cineva, că el înaintea de mörte nu-și va pute numera ficele, de sigur l'ar fi așlat necredincios. Astăzi toate așa se fac, ca și cum în veacul nostru, când omul e îmbetată de puterea sa, când el, fiind-că a creat căl ferate și a inventat telegraful, crede, că pôte fi și fără ajutorul dumnezeesc. — și Dumnezeu par-că își așia plăcerea, că din partea sa e lipsit de puterile omenești.

Îndată ce s'aș asociat mamele creștine, ca să se rüge pentru fiii lor rătăciți, e imposibil, ca figura blîndă și mîngăitoare a sfintei Monice, să nu fi planat asupra reuniunii lor. Aș și gândit la ea de la început, numai căt și-aș ales vre-o 6—7 patroni, între cari s. Monica ocupa numai locul din urmă. Dar cu timpul, incetul cu incetul, figura ei iese din umbră, se arată pe orizont și strălucesc cu o lumină așa de lină și curată, în căt pe lângă sfîntă Fecioră Maria, cu care nu se va pute asemăna nici o stea pe cerul sfințeniei, s. Monica devine cea mai de încredere, patrona, apêrătoreă, scăparea și pãrtinitoreă tuturor mamelor creștine.

(Va urma.)

„Inocențiu Klein“ la Academia română.

Zilele acestea a apărut la București tom. XXIII. din Analele Academiei române, cuprîndînd partea administrativă și desbaterile anului 1900—1901.

Se scie, că dl canonic Dr. Augustin Bunea, a prezentat în sesiunea trecută valoroșă scriere „Episcopul Ioan Inocențiu Klein“ pentru premiul Eliade-Rădulescu.

Spre a cunoșce și iubiiții nostri cetitorii meritele ce și-a căștigat dl canonic Bunea, prin scrierea acestei părți însemnate din istoria românilor, — lăsăm să urmeze raportul făcut de dl *Grig. G. Tocilescu* asupra ei, raport plin de elogiöse cuvinte, atăt pentru subiectul scrierii, căt și pentru autorul ei.

Êtă textual acest raport, așa cum îl așiam la pag. 360—8:

În fine, ultima carte, despre care a mai rēmas să vorbim din cele prezentate la Premiul Eliade-Rădulescu, este:

Din Istoria Românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728—1751), de *Dr. Augustin Bunea*, Blaș 1900, 1 vol. în 8°, pag. 422, asupra căreia am avut onöre a raporta Comisiunii cele următore:

O monografie bine studiată și completă asupra Episcopului Ioan Inocențiu Klein și a epocii sale era de mult așteptată.

Acest mare bărbat este inițiatorul mișcării politice, religioșe, sociale și culturale a Românilor din Transilvania, mișcare începută cătră mijlocul secolului XVIII, și încă nici pînă azi cu totul desevrșită. El

¹⁾ „Soriöarele sêracilor“.

¹⁾ Adeckă a lui Augustin.

²⁾ Epist. de 29 Iun. 1606.

³⁾ Epist. dia Iuliü 1615.

⁴⁾ Mémoires de la mère de Chaügy. p. 470.

⁵⁾ Idem. p. 286.

strălucesc în fruntea acelor sorți vecnic luminați, ca Grigorie și Petru Maior, ca Samuil Klein și ca George Șincai, ca Țichindél și George Lazăr. Nu este astăzi aspirațiune națională, nu este nisuiță cât de mică pe ori ce teren al vieții poporului român, care să nu-și tragă obârșia din acea mare epocă, al căreia martir între martiri fost-a Inocențiu. Cei 23 ani ai episcopatului acestuia au așternut temelii puternice pe cari stă și se razimă regenerarea politică și intelectuală a fraților noștri din Ardeal, ast fel că istoria marelui prelat este istoria poporului român însuși într-una din epocile cele mai agitate ale vieții sale.

O asemenea istorie a întreprins-o astăzi meritosul canonic mitropolitan din Blaș, dl. Dr. Augustin Bunea, cunoscut deja prin însemnate alte lucrări în domeniul dreptului și istoriei bisericii românești, și monografia sa despre Inocențiu Klein poate fi dată ca model pentru studiile de acest fel; obiectivitatea judecății sale, cercetarea serioasă a documentelor contemporane, și utilizarea critică a lor, au pus pe autor în pozițiune de a îndrepta nenumărate greșeli, a umplé mari lacune și a scote la ivelă fapte însemnate, cari până aci rămăseseră necunoscute.

Pe lângă operele și documentele deja publicate, dl. Dr. Bunea a consultat un mare număr de documente inedite aflate în arhivul mitropolitan din Blaș, în arhivul episcopiei Unite din Oradea-mare, în biblioteca „Bruckenthal“ din Sibiu, în arhiva episcopiei Transilvane din Alba-Iulia, în arhiva Statului din Viena. Indicarea izvoarelor principale cetitorul o poate găsi în prefața operei (de la pag. IV—VII); 11 documente sînt reproduse la addenda; alte serii și documente se vîd citate pe alocurea în cuprinsul cărții.

Intențiunea mea nu este de a vă prezenta o analiză a celor 28 capitole, în care este divizată materia și în care vedem expuse în mod limpede, într-un stil curgător și într-o limbă corectă: mai întâiu evenimentele cari urmară în biserică după mórtea episcopului Giurgiu, numirea episcopului Klein și activitatea lui în Viena pe lângă împérat, care-l dá titlul de baron și dreptul de a intra în Dietă; întórcerea lui Klein din Viena și intronizarea lui de episcop în Făgăraș; strămutarea reședinței episcopale la Blaș și înființarea mănăstirilor, școlilor și bisericii catedrale de acolo; luptele apoi crâncene ale marelui prelat pentru drepturile bisericii și națiunii române sub Carol VI. și sub Maria Teresia.

Cererile lui anume erau: desființarea tuturor legilor, decretelor și statutelor făcute în potriua poporului român înainte de Unire; recunoscerea poporului român de a patra națiune politică în Transilvania și Ungaria; episcopul român unit să albe scaun și vot în guvernul țării, funcțiunile publice să se dea și la Români; copiii Românilor nobili să fie admiși la învățarea artelor și meseriilor; Români să pótă fi nobilitați și să pótă poseda avere nemiscătóre; în scurt, el doria și cerea ca Români să albe o pozițiune politică, pe care din nefericire nici până azi ei n'au ajuns-o.

După aceea se descrie starea S. Uniri și a bisericii sub episcopul Klein, raporturile acestuia cu părinții Iesuiți, góna și persecu-

țiunile pornite contra prelatului român, fuga lui la Roma și stăruințele lui acolo, turburările religioase și interne petrecute în lipsa lui în biserică transilvană, nouă revoltă contra Unirii, abdicarea în fine, silit de fómă și de bómă, a lui Klein, în 7 Maiu 1751, mórtea, mormîntul și epitaful său: atâtea momente însemnate în istoria unui om, în istoria unui popor, momente înainte cărora ar trebui să ne oprim și să engetăm.

Cartea respectabilului canonic Bunea este din acelea, cari odată luate în mână, trebuiesc cetite de la început și până la sfârșit; trebuiesc cetite și studiate de toți Românii cu grijă și interes, cu inima palpitantă și cu sufletul sângerat, căci lungi și fără de sfârșit mai sînt suferințele neamului românesc de-a lungul veacurilor și în mijlocul asupritorilor lui, ér cartea ce ne preocupă nu este de cât un mic capitol din acel martirologiu, dar capitol scris cu inimă și cu minte de român, ba chiar scris cu lacrimi și suspine. De aceea subscrisul, ca un omaj adus memoriei uneia din figurile cele mai mari ale României, memoriei unuia din bărbații cei mai îndrăzneți și mai hotărâți ce a răsărit vre odată din sinul fraților noștri de dincolo, memoriei aceluia, care la 1743 ridicându-se în mijlocul Dietei ungurești, cu glas impunător zicea: „De câte ori e vorba de Români, nimeni nu-și înalță glasul pentru ușurarea lor, ci toți pentru apăsarea lor“; memoriei aceluia care avea curajul să spună împératului: „Națiunea română, după număr întrece pe fie care dintre cele trei națiuni recepte și este corporațiunea cea mai mare în totă Transilvania; națiunea română tot de una a fost fidela Maestății Tale; este necuviincios, ca națiunea română, în contra favorului, ce îl dá religiunea, să albe o situațiune politică mai desavantajóasă de cât luteranii și calvinii; nu se pótă zice, că națiunea română nu are bărbați învățați și nobili; națiunea mea, dacă nu ar avé nici un merit, totuși unindu-se cu biserică Romei, a ridicat statul decădút al catolicilor, și-l susține și în ziua de astăzi“; — ca un omaj, în fine, adus memoriei unui asemenea bărbat, și ca modestă recunoscere a muncii aceluia care l-a studiat viața și faptele și le-a reimprospetat generațiunilor tinere, subscrisul, zic, în unire cu majoritatea Comisiunii de 6 din 7 membri prezenti, propune decernarea Premiului Statului Eliade-Rădulescu de 5.000 lei pretiósei lucrări a respectabilului canonic Bunea.

Scrisori de la Maria-Zell.

Viena, la 24 Iulie 1901.

La sunetul trimbiței m'am grăbit la capela, unde era să ne adunăm, când cineva mi spune, că programul s'a schimbat, și noi trebuie să ne adunăm la Sixt, unde la 1/3 s'a început înmormîntarea Dnei Sixt. Acesta a lucrat mai mult ca toți cei din Maria-Zell, ca peregrinajele Vieneseilor să-și ajungă scopul dorit. Prohodul i-l'a făcut P. Abel asistat de mai mulți preoți. La conductul funebral ne-am asociat aproape toți, mulțamindu-i ast fel pentru interesul ce l'a purtat pentru Vienesei. Ultima ei dorință l-a fost să vadă încă odată pe „Vieneseii cei buni“, dar acesta nu i-s'a implinit, căci a vîdút numai o parte din ei: pe încuartirători.

Odihnescă în pace o ast fel de mufere, care în butul slujbei sale (era hotelieră), nu pregeta a asculta s. liturgie în fie care zi, a se spovedi cel puțin odată într'o lună.

De aici ne-am dus la capela S. Mihail, unde s'au cetit telegramele și scrisorile sosite. Prima telegramă a fost de la Sfinția Sa Papa Leo XIII. Urmézá un „hoch“ lung. P. Abel zice, în loc de „hoch“ mai bine să ne rugăm pentru învingerea inamicilor Îmbitului Nostru Părinte, și la acesta ne-am rugat o „Născótóre“. A dóua a fost de la Maestatea Sa, dar înainte de a o ceti, P. Abel face un comentariu: Dușmanii noștri, între cari și gazetele cu devisă-programul „Los von Rom“, nu se uita cu ochi buni la noi, că noi de aici din M.-Zell tot de una trimetem și căpétăm telegrame de la Îmbitul Nostru Părinte Papa, și de la Bunul Nostru împérat. Ei bine, dor nu avem să trimetem lui Bismarck? (care se scie, că a făcut tot ce a putut pentru suprimarea catolicilor germani). După cetirea telegramei de la Maestatea Sa, a urmat un „Gott erhalte“ cântat de peste 5000 de ómeni, și apoi „hoch“ până în înfinit. Alte telegrame au sosit de la Archiducele Rainer, primatele Gruscha, episcopul Schneider, Lueger și alți mulți, pótă aprópe la 60—70. Când era să cetescă pe a lui Lueger, P. Abel zice: „Și am mai căpétat una“, nu spune de la cine, atunci toți „Hoch Lueger!“

Sara a fost procesiunea cu lumină, carea din cauza timpului nefavorabil, am făcut-o în biserică și nu în liber. După acesta urmă predică ținută de Părintele Iesuit Boissal. Durere, că nu au stenografat-o, căci conținutul publicat de ziarele Vienese e numai o adumbrare slabă. Firul ideilor a fost: Fii credincios, fi unit, fi curajos, și apoi despre cei 3 b, cari trebuie să-i albe fie care peregrin: beten, beichten și bessern. Ceva clasic a fost sfișitul: apelul și rugăciunea către Precurata din Maria-Zell. După predică urmă o cântare și binecuvîntare cu Sanctissimul dată de Protonotarul Apostolic Dörfler, parochul de la S. Augustin, care pe lângă tóte necasurile bétrâneței sale, nu și-a pregetat a ne însoți.

Sara a fost intrunire, la care au luat parte preotimea, și laici, între cari conți, baroni, consiliarii imperiali, senatori, primarul din Maria-Zell și alte persoane distinse. Vorbi mai întâiu Dl. Leb, președintele laic al Comitetului. El începénd cu alfabetisarea, dá cuvîntul Părintelui Abel, cari își ridică poalul pentru bunii catolici și austriaci din Maria-Zell. Au mai vorbit și alții. E interesant cum își sciú petrece Nemți și cu ocasiuni de acestea. Nu a fost o vorbire, un toast, din care omul să nu se fi edificat. Vedeai pe laici pëtrunși și convinși de principiile religiunei, și ai fi putut învăța de la ei mai mult, de cât ori cât timp din cărți. În viitorul Austriei se pótă spera, căci deși Antichrist încă își are matadorii săi, dar Christos are mai puternici mai sdraveni. Îți era mai mare dragul să-ascuți, și ne-a părut fórté réu, când Dl. Leb ne zice: Auf Wiedersehen in Maria-Zell im nächsten Jahr, căci începură a părăsi sala.

Diminéță în 22 după liturgie a urmat predica lui P. Abel. El ne atrage atenziunea asupra morții, care azi mie, mîne ție, pótă să ne cante cât mai curénd, — asupra poruncilor bisericesti, arétând, că ce ușor se

pot acestea împlini. La urmă un apel — rugăciune, și în procesiune ne luăm adio de la Maica din Maria-Zell. Musica de aici ne-a însoțit până la porța de triumf. Aici apoi a urmat un lung „hoch“ la adresa lui P. Abel, și apoi ne-am despărțit, nu puțin cu lacrimi în ochi, dar ér noi ne îmbărbătam cu: Auf Wiedersehen im nächsten Jahr! Mai aruncându-ne încă odată privirea asupra Maria-Zell-ului lăsat în vale, ne luăm în mână bățul de peregrin, și pornim spre Kernhof. Cu toate că era o căldură foarte mare, și noi eram obosiți de drum, totuși o oră și jumătate din călătorie (pe jos!) am petrecut-o în rugăciuni, recitând rosariul, cartea de rugăciuni cea mai bună, cea mai perfectă și cea mai iubită, ce se poate da în mâna poporului. Omenii, pe unde treceam noi, își lăsaă din mână furcile și greblele, și ne însoțeau în rugăciune până ce ne vedeau. La Kernhof ne am urcat pe tren. Au fost trei trenuri separate, toate erau împodobite cu brazi, stejari, stéguri. Aprópe la toate gările am căpătat buchete și pe întregă calea eram întâmpinați cu „hoch“. Noi în schimb le dădeam „Grusz von M.-Zell“, pentru care ne mulțămiam, nu odată cu lacrimi. Pentru ea și bărbaiții și muierile să-și arete dragostea față de noi, bărbatul își conducea de braț muieria la cupeu, și așa ne predau buchetele, din care partea cea mai frumoasă ne-a ajuns clerului. În schimb le dam câte o iconuță, la care priviam cu așa jele, în cât simțiam durerea ce o au, că ei nu ne-au putut însoți. La 10 ore sara deja toți eram acasă.

Ast fel s'a sfârșit peregrinajul al nónălea al Vienesilor: la Maria-Zell. Multe vede omul, și multe aude, dar mai multe simțese, carii scie și spune nu se pot, ci numai simți. Vorba unui preot „minuni se întâmplă în Maria-Zell în fie care an“, și apoi minunile omul le vede, dar de priceput penitus penitusque nu le poate, și așa nici altora nu le prea poate spune. Atâta pot spune, că cine poate, să mērgă la Maria-Zell, și se va întorče acasă cu mult mai ușurat, și cu mult mai fericit. Și deși calea e foarte grea, dar omul nu simte nici o obosală, ci din contră. De e un simplu călător trecând prin pădurile de brad și prin regiunile celea minunate, numai putere capătă, și de e și peregrin, sciind, că el face calea acésta și din pocăință; zilele ce le va petrece pe aici îi vor fi póte celea mai plăcute. Azi la 8 ore predică încă odată P. Abel, și așa se sfirșese partea oficiósa a peregrinajului.

La revedere în anul viitor.

Job.

Bibliografie.

A apărut:

Anuarul școlii comerciale superioare gr. ort. române din Brașov pe 1900/1, publicat de Arseniu Vlaicu, director. Brașov 1901. Are la început două tractate interesante despre curenții electrice și fizica la expoziția din Paris din an. 1900, de prof. Aurel Ciortea. Școla comercială a avut 11 prof. și 103 elevi, dintre cari 3 germâni. Nesuficient au obținut 39 elevi, ér foarte bun 21.

Anuarul XXXVII al gimnasilui mare public român de religiunea gr. ort. din Brașov pe 1900/1, publicat de Virgil Onițiu. Incepe cu descrierea înălțătoarele sērbători ale iubilenului semicentenar. Urmēză apoi estrase din conferențele metodice ale corpului profesoral, și anume darea de samă a dlui prof. Ciortea despre studiile făcute în 1900 la Berlin și Paris în chestia laboratorilor de fizică ș. a. Personalul didactic a stat la gimnas din 13 persoane, la școla reală din 6. profesori extraordinari au fost 7. La școla elementară de băieți au fost 8, ér la cea de fetițe 9 învățători și învățătoare. Din datele statistice însemnăm: la școla primară au fost 377 elevi și 288 fetițe; la școla reală 88 și la gimnasiu 320 studenți. Numărul tuturor elevilor de la școlele centrale din Brașov, au fost de 1257. arătându-se o creștere de 6. față de anul școlar trecut.

N. Iorga: Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea. (1688—1821) Vol. I. Epoca lui Dimitrie Cantemir. — Epoca lui Chesarie din Râmnic. București 1901, pag. 550.

Vol. II. cuprinzând: Epoca lui Petru Maior (marii ardeleni) până la 1821 — Excursuri. — 638 pagini.

Tabla numelor. Observații, adaosuri, îndreptări și dovezi documentare. 60 pag.

Prețul lucrării, întregi e de 20 lei. Recomandăm cu insistență cetitorilor noștri prețioasa scriere a dlui prof. Iorga. Abonamente se primesc și la redacția fóiei noastre.

I. F. Negruțiu — P. Ungurean: Eserciții pentru învățarea limbii magiare. ed. V. îndreptată. Blaș 1900, prețul 50 fil.

Posta „Unirii“.

X. Așteptăm continuarea, începutul promite. Doriți ca și numele să vi-se publice?

Preotul J. Nu se póte publica, căci eu prea multă patimă.

Iacob. Concursurile pentru obținerea stipendiilor se vor publica după 10 Aug. până atunci nu scim nimic.

Delarupe. A sosit, mulțumită!

Coș. Am primit 6 coróne pe 1901 sem. 2-lea. Cuietantă separată inse, pentru încujurarea speselor, nu putem trimite. Oficiul parochial servește ca document recepția postală și provocarea la achitarea presentă.

Dr. C. Szombatsdy. Achităm an. 1898 sem. 2-lea și 1899 sem. 1.

Berind. Achităm anul 1900 întreg și 1901 sem. 1., dar rămâne în restanță an. 1899. Binevoiti a îngrijii de achitarea cât mai grabnică și a acestui an.

Kerles. Achităm 1901 sem. 2-lea.

Lupu. Achităm anii 1895 și 1896.

Petros. Achităm anii 1898, 1899 și 1900.

Petroșenul. Publicăm; dar să fie scurte, de interes pentru s. biserică și pentru edificarea morală a credincioșilor.

Editor și redactor răspundător:

Aurel C. Domșa.

Inserate.

Christoph-Jack se pot vânsi (colora) padimentele caselor, fără de a se intrerunpe folosirea acestora, fiind că nu are mirros și nici negătușă cum și usarea țărzie și scorișă, ce o au vâpselle și lacni de oie. A față de acésea moduli întrebunțării lui e de tot simplu, în cât îl póte face fie cine.

Blaz: Ludovic Schuller. Deposite în: Sibiu: Franz Jan Schine. (7) 10 - 15

Christoph-Jack se pot vânsi (colora) padimentele caselor, fără de a se intrerunpe folosirea acestora, fiind că nu are mirros și nici negătușă cum și usarea țărzie și scorișă, ce o au vâpselle și lacni de oie. A față de acésea moduli întrebunțării lui e de tot simplu, în cât îl póte face fie cine.

Blaz: Ludovic Schuller. Deposite în: Sibiu: Franz Jan Schine. (7) 10 - 15

La espozitiunea milenară din Budapesta de la 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnătoria de clopote și de metal a lui

(34) 36 - 52

Antoniou Novotny

în Timișóra-Fabrie

lature prin ceea ce sînt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomând

clopotele patentate găurite

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provădute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai adînc, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, de cât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patentat de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 408 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomândă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătător, — spre pre-adjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de tóce de metal. Clopote în greutate de 300 kg. și mai jos se află tot de una în magazin.

Preț-curanturi ilustrate se trimit la cerere grătuit și franco.

